

Jeons bok är en intressant och bred historisk analys av ett antal texter som inte alltid får så mycket uppmärksamhet. Interaktionen med arkeologi och andra källor från det forntida Mellanöstern gör den väldigt användbar. Boken ger även en bra inblick i den litterärkritiska debatten.

Analysen brister dock i att det inte alltid är så lätt att veta vad som menas med "Ökenberättelsen". Ibland står det för de texter vi har mellan 2 Mos 15 och 4 Mos 20 i Pentateukens slutliga form. Däremot räknas inte lagtexterna in här, vilket blir knepigt då särskilt berättelserna i 4 Mos verkar interagera med dem (inte minst 4 Mos 5–6; 15; 18–19). Men Ökenberättelsen kan också stå för de tidigaste skönjbara fragmenten, som dock är för fragmentariska för att kunna rekonstrueras, och alltså inte blir någon berättelse. Problematiskt är också att början av berättelsen är så fragmentarisk att den inte kan rekonstrueras för något lager. I den kanoniska texten är det löftet om land och uttåget ur Egypten som gör att israeliterna måste vandra i öknen, men i den losskopplade Ökenberättelsen – i sin slutliga form eller i de första fragmenten – finns inget sådant samlande motiv, vilket gör att det är svårt att prata om en sammanhängande berättelse.

Detta är dock detaljer i en annars utmärkt skriven bok som förtjänar att läsas av var och en med ett historiskt intresse för vad traditionerna om israeliternas vandring i öknen kan betyda.

Josef Forsling, Teologiska högskolan Stockholm

UNCHAN JUNG

*A Tale of Two Churches: Distinctive Social and Economic
Dynamics at Thessalonica and Corinth*

Berlin: de Gruyter, 2021, inbunden, 280 sidor

SEK 1116, ISBN 9783110742015

Bokens titel refererar till en bok av Charles Dickens, *A Tale of Two Cities*. Medan Dickens jämför London med Paris, drar UnChan Jung socioekonomiska paralleller mellan två städer, Thessaloniki och Korint, där aposteln Paulus grundade församlingar.

Jung har delat sin bok i sex kapitel. Det första kapitlet innehåller introduktion och metodologi. Jung frågar sig hur en bibelvetare kan applicera sociologi för att förstå Bibeln. Han säger att det kan göras på tre sätt: rekonstruktion, jämförelse på distans och halvverifikation. Rekonstruktion innebär att forskaren målar en så komplett bild av församlingarna som det bara går. Jämförelse på distans innebär en jämförelse mellan bibliska data och sociologiska teorier och mellan två paulinska församlingar. Halvverifikation innebär att andra antika källor får stödja bibeltolkningen.

Det andra kapitlet bär titeln "Paul's Letter to Free(d) Casual Workers: Profiling the Thessalonians in Light of the Roman Economy". Jung redogör först för synen bland forskarna om de första kristnas sociala ställning. Den gamla konsensusen, representerad av Gustav Adolf Deissmann (verksam under de första decennierna av 1900-talet), var att de första kristna tillhörde de lägre skikten av det romerska samhället. År 1975 förkunnade Abraham J. Malherbe att "en ny konsensus är möjligtvis på väg att formas ... de första kristnas sociala status kan ha varit högre än vad Deissmann antog". Gerd Theissens publikationer på 1980- och 1990-talen visade att några tidiga kyrkoledare tillhörde samhällets högre skikt. Jung påpekar att församlingen i Thessaloniki inte verkar haft några etniska judar i församlingen. Paulus refererar inte till några i sitt brev och han citerar aldrig de hebreiska skrifterna. I stället finns det ekon av romersk propaganda som fred och säkerhet (1 Thess 5:3). Jung betonar att thessalonikernas socio-ekonomiska status var anorlunda (sämre) än de andra kristnas (43). Därför kan Paulus uppmana dem: "jobba med era händer" (1 Thess 4:11).

Det tredje kapitlet bär rubriken "Dynamic Socio-Economic Phenomena in Thessalonica: Status, Relationships, and Identity". I sitt första brev till thessalonikerna använder Paulus familjerelaterade begrepp mer frekvent än i andra brev. Gud är fader (*πατήρ*, 1:1, 3; 3:11, 13), och Paulus definierar även sig själv som sådan (2:11), samt jämför sig med en mor (2:7). Jung kommenterar: "Paulus användning av familjemetaforer antyder att han avser att bygga band liknande en familjs

mellan thessalonikerna” (113), och argumenterar för att aposteln tänkte sig den nya familjen som en ekonomisk enhet i stil med den romerska familjen där medlemmar stödjer varandra.

Det fjärde kapitlet bär titeln ”Paul’s Letter to a Diverse Community in Corinth: Profiling the Corinthians in Light of Roman Culture”. Vi har alltså förflyttat oss till Korinth. Paulus skriver i 1 Kor 1:26: ”Bröder, tänk på när ni blev kallade: inte många var visa (*σοφοί*) i värdslik mening, inte många var mäktiga (*δυνατοί*), inte många förnåma (*εὐγενεῖς*).” Orden *σοφοί*, *δυνατοί* och *εὐγενεῖς* är betydelsefulla för att förstå församlingsmedlemmarnas sociala status, men vad innebär egentligen frasen *οὐ πολλοί* (”inte många”)? Anhängarna av den gamla konsensusen poängterade att de flesta kristna inte var visa, mäktiga och förnåma, medan förespråkarna av den nya konsensusen säger att några var det.

Mer ljus på frågan om församlingsmedlemmarnas sociala ställning kommer från 1 Kor 11, där Paulus nämner exempel på ovärdigt uppträdande i samband med nattvardens firande i v. 22. Gerd Theissen har använt sig av denna vers för att hävda att de fattiga diskriminerades i samband med nattvarden – versen utgör därmed ett solitt bevis på att några medlemmar i församlingen kom från högre samhällsklasser.

Det femte kapitlet bär titeln ”Dynamic Socio-Economic Phenomena in Corinth: Status, Relationships, and Identity”. Ett exempel på en inflytelserik person i Korinth var Krispos, en synagogföreståndare som kom till tro på Herren (Apg 18:8). Jung tror att Krispos var en brobyggare mellan judar som trodde på Kristus och de som inte trodde det. 1 Kor 5:1 visar enligt Jung att den korinthiska församlingen tolererade att en av deras medlemmar levde ihop med sin fars hustru. Han skriver att det är troligt att församlingens band med den omoraliska medlemmen spelade en viss roll i omfammandet av honom (206). Prioriteringen av den sociala harmonin gjorde att det sågs genom fingrarna angående omoraliska handlingar, någonting som Paulus vill få bukt med.

Det sjätte och sista kapitlet består av en slutsats. Den återkommer till debatten huruvida de kristna var fattiga eller en mer heterogen grupp.

Jung observerar att frågan tidigare besvarats ”antingen/eller” (241), och nyanserar den genom att hävda att den thessaloniska församlingen bestod av fattiga fria och frigivna medan den korinthiska församlingen var en heterogen grupp. Den thessaloniska kyrkan kan med andra ord förklaras med hjälp av den gamla konsensusfrågan (Deissman), medan den nya konsensusen (Malherbe och Theissen) passar för att beskriva den korinthiska församlingen.

Jag gillar Jungs nyanserade ”både/och” slutsats. Alltför ofta reduceras forskning till ”antingen/eller”, en reduktion som går emot den högre formen av tänkande. Vad jag inte gillar med *A Tale of Two Churches* är att den saknar ett index till bibelverserna. Jungs bok är ett viktigt bidrag om Paulus och de första kristnas ekonomiska situation.

Kalle O. Lundahl

IDO KOCH, THOMAS RÖMER OCH OMER SERGI (RED.)

*Writing, Rewriting, and Overwriting in the Books of Deuteronomy
and the Former Prophets: Essays in Honor of Cynthia Edenburg*

BETL 304, Leuven: Peeters, 2019, häftad, 401 sidor

SEK 1274, ISBN: 9789042940000

Denna noggrant redigerade samlingsvolym utgör en festskrift till Cynthia Edenburg, professor emerita vid The Open University of Israel i Tel Aviv. Artiklarna i volymen diskuterar 5 Mos och det som i judisk tradition kallas ”de tidiga profeterna” (Dom; 1–2 Sam; 1–2 Kung). Edenburg har länge arbetat med dessa texter, med fokus på hur dessa böcker har skapats genom en lång redaktionsprocess (vad Edenburg kallar ”rewriting”) där nya texter gradvis har integrerats med de äldre textkällorna (vad Edenburg kallar ”overwriting”). Det sista steget, vad Edenburg definierar som ”overriding”, är när nyskrivna texter lagts till utan något försök till integrering. Ett exempel på detta är kapitel 24 i Josua bok, där Josuas avskedstal helt enkelt fungerar som ett appendix till boken.

Boken börjar med en introduktion, skriven av bokens tre redaktörer Ido Koch, Thomas Römer och Omer Sergi. Sedan följer en lista av Cyn-